Qorti tal-Appell
(Kompetenza Inferjuri)

Imhallef Anthony Ellul

Appell numru: 220/2014

Elmo Insurance Limited kif surrogata fid-drittijiet tal-assikurat taghha Filippo Mirabile (appellata)

Vs

David Aquilina (appellanti)

18 ta' Dicembru, 2018.

1. Il-kawza titratta dwar hsara li saret fil-vettura ETN 286 assigurata mal-attrici, meta matul il-lejl bejn id-9 u l-10 ta' Marzu, 2012 waqghu fuqha pannelli li kienu fuq il-bejt tal-konvenut.

2. B'sentenza tat-18 ta' April, 2018 il-Qorti tal-Magistrati (Malta) cahdet l-eccezzjonijiet tal-konvenut u kkundannatu jhallas lill-attrici s-somma ta' hamest elef u hames mitt ewro (€5,500), bl-imghax mid-data tan-notifika tal-ittra ufficjali tat-8 ta' Marzu, 2013.

3. Il-konvenut appella mis-sentenza permezz ta' rikors li pprezenta fit-8 ta' Mejju, 2018 bl-aggravji:

> *"(i) Illi fl-ewwel lok huwa ma ghamel xejn u s-solar panels in kwistjoni gew suppliti u nstallati minn Bajada New Energy Limited kif gja gie kkomunikat lis-socjeta attrici permezz ta' ittra tat-28 ta' Awissu 2013 li kopja taghha hija hawn annessa u ghalhekk huwa ma jistax jigi tenut responsabbli ghal xi haga li ma ghamilx.*
>
> *(ii) Illi fit-tieni lok huwa ngagga nies professjonali u maghrufa fis-suq sabiex jissupplixxu u jinstallaw is-solar panels in kwistjoni u ghalhekk huwa mexa bhala bonus pater familias u ma ghandux jahti ghall-incident in kwistjoni.*
>
> *(iii) Illi fit-tielet lok u minghajr pregudizzju ghas-suespost, kwalsiasi hsara u dannu li setghet saret grat minhabba forza magguri minhabba l-maltemp qawwi li hakem il-gzejjer ta' Malta dakinhar.*
>
> *(iv) Illi fir-raba' lok u minghajr pregudizzju ghas-suespost, l-ammont mitlub huwa ezagerat"*.

4. Mill-provi rrizulta li l-konvenut kien inkariga lil Bajada International Solar Systems Limted sabiex fuq il-bejt tad-dar tieghu 4, Danpris, Triq il-Konvoj ta' Santa Marija, Kalkara, jinstallaw *solar panels*. Xoghol li qal li sar bejn Awissu u Settembru, 2011. David Aquilina spjega li halla kollox f'idejn dik id-ditta inkluz l-istruttura li fuqha twahhlu l-pannelli.

5. Fatt iehor li fuqu sahaq il-konvenut kien li dakinhar tal-incident kien rih qawwi. Svetlana Caruana, ufficjal metereologiku, qalet li s-sahha tar-rih kien fuq medja jvarja bejn forza sitta u sebgha.

6. Il-pannelli kienu proprjeta tal-konvenut u jinsabu fil-bejt tad-dar tieghu.

7. Fil-ligi Taljana l-artikolu 2051 tal-Kodici Civili jipprovdi:

   "Ciascuno e' responsabile del danno cagionato delle cose che ha in custodia, salvo che provi il caso fortuito".

   Fil-Kodici Civili Taljan tal-1865 kien hemm diga' l-artikolu 1133 li jipprovdi:

   "Ciascuno parimente e' obbligato non solo pel danno che cagiona per fatto proprio, ma anche per quello che viene arrecato col fatto delle persone delle quali deve rispondere, ***o colle cose che ha in custodia****".*

8. Disposizzjonijient li ma nsibux bhalhom fil-Kodici Civili Malti. Wasal iz-zmien li disposizzjoni bhall-artikolu 2051 tigi ntrodotta ghal skop ta' kjarezza. Wara kollox hu gust li min ghandu taht il-kustodja u kontroll ta' oggett li jikkaguna hsara lil haddiehor, iwiegeb ghal dik il-hsara sakemm ma jkunx kaz ta' forzi magguri jew kaz fortuwitu. Il-ligi Maltija diga' tipprovdi per ezempju li min ikollu l-kustodja ta' annimal li jikkaguna hsara lil haddiehor, iwiegeb ghall-hsara li l-annimal jikkaguna.

9. Madankollu fis-sentenza **Giovanni Vella et vs Michael Cilia** tat-23 ta' Gunju, 2004 din il-qorti qalet:

   "Issa a norma ta' l-Artikolu 1031 tal-Kodici Civili "kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigri bi htija tieghu". Jezistu mbaghad certi presunzjonijiet legali ta' responsabilita` fir-rigward ta' sidien ta' bini bhal dawk ezemplifikati fl-Artikoli 1041 u 1042 tal-istess Kodici. Wiehed necessarjament jifhem li bini jinkorpora fih mhux biss il-gebla izda l-impjanti u nstallazzjonijiet ta' go fih. ***Huwa ghalhekk prezunt illi kull wiehed iwiegeb ghall-hsara kagjonata anke minn dawn l-impjanti u nstallazzjonijiet taht il-kontroll tieghu. Li jfisser allura li jissussisti d-dover ta' kontroll u ta' kustodja adegwata ta' dawn il-hwejjeg li fuqhom is-sid jew detentur ghandu l-poter materjali. Il-mizuri tal-prekawzjoni u tas-salvagwardja ta' dawn il-hwejjeg ghandhom ikunu ritenuti korrelatati mal-ordinarja diligenza. Ghalhekk ma jestendux ghall-konsiderazzjoni ta' mgieba irrazzjonali u 'l boghod minn kull logika tad-dover primarju tad-diligenza****.*

   Il-Kodici Civili Taljan jikkontjeni fl-Artikolu 2051 tieghu disposizzjoni espressa li tghid li "ciascuno e` responsabile del danno cagionato della cose che ha in custodia, salvo che provi il caso fortuito".

   Dan id-dispost gie spjegat mill-Qorti tal-Kassazzjoni illi "in tema di danni cagionato da cose in custodia, l-Articolo 2051 non esonera il danneggiato dell'onere di provare il nesso causale fra cose in custodia e danno, ossia di dimostrare che l'evento si e` prodotto come conseguenza normale della particolare condizione, potenzialmente lesiva, posseduta della cosa, mentre spetta al custode dimostrarne il fortuito" (Cass. 13 ta' Frar 2002, Numru 2075).

Huwa desumibbli minn dan illi ***dimostrat li l-event sehh minn haga taht il-kontroll tal-konvenut, sta imbaghad ghall-konvenut li jipprova minn naha tieghu l-fortuwitu bhala kawza esklussiva, jew bhala konkawza, fil-process tal-produzzjoni ta' l-event dannuz****"*.

10. M'hemmx dubju li d-dannu li sofra l-assigurat tal-attrici kien mill-pannelli proprjeta tal-konvenut li waqghu minn fuq il-bejt tad-dar tieghu. Skont ma xehed Albino Formosa (fol. 74):

> *"10. Meta gara l-incident David Aquilina infurmana b'dak li kien gara u cioe' li l-* ***installazzjoni u l-istruttura kollha kienet inqalghet*** *u kienet waqghet ghal fuq it-triq"*.

Mill-provi jidher li l-istruttura tpoggiet max-xifer tal-bejt, **fejn ma kienx hemm opramorta** (ara ritratt a fol. 128).

Fir-ritratt a fol. 128 jidhru l-*concrete blocks* li fuqhom tpoggiet l-istruttura. PS 337 Mark Mercieca xehed:

> *"Nixtieq nghid illi* ***l-pannelli nqalghu bil-frame u bic-cnagen kollu*** *u nghid illi dan huwa l-ewwel bini ta' mal-bahar u meta jkun hemm hafna rih jahkem hafna hemmhekk"*.

11. Hu veru li Formosa xehed li l-istruttura *"tigi raw-bolted mas-saqaf kif kien il-kaz in ezami"*. Pero' x-xhud ma kienx involut fix-xoghol li sar fid-dar tal-konvenut. Ghalhekk m'huwiex jixhed *di scientia propria*. Il-qorti m'hijiex konvinta li l-istruttura kienet imwahhla mas-saqaf tad-dar. Fil-fatt mir-ritratt a fol. 128 hu evidenti li l-istruttura tpoggiet fuq *concrete blocks*. Il-qorti fehmet li l-*concrete blocks* jitpoggew bhala bazi tal-istruttura tal-hadid proprju bhala *counter-weight* u biex ma jittaqqabx is-saqaf. Ma tista' tara l-ebda raguni ohra.

12. Inoltre, m'hemmx provi li meta sehh l-incident kien ghaddej rih b'qawwa ta' 125 kilometru fis-siegha (ara dokument fir-rapport li sar minn Bajada International Solar System Limited, fol. 106 *a tergo*). Albino Formosa xehed:

> *"Qed nesebixxi dokument mahrug ghal dan il-ghan li qed jigi mmarkat bhala Dokument Z2 u huwa kien fil-fatt iccertifika illi l-istrutturi kienu jifilhu sa force twelve u fil-fatt bhala description force twelve* ***jiflah hurricane*** *li tigi over 117 kilometres per hour"*.

13. Il-qorti ma tistax tikkonkludi li l-fatt wahdu li l-istruttura nqalbet ifisser li kien hemm rih ta' dik il-forza li x-xhud iddeskrivieh bhala *'hurricane'*. Sahansitra, minn dak li xehedet Svetlana Caruana, jirrizulta li mir-readings li gew registrati mill-ufficcju metereologiku, ir-rih ma kellux dik il-qawwa. Dan apparti li m'hemmx provi fi Triq il-Konvoj kien hemm incidenti ohra fejn taru oggetti minn fuq il-bjut tad-djar tal-girien. Hu minnu li mill-provi jirrizulta li madwar Malta kienet saret hsara (ara per ezempju ritratti a fol. 48-54). Madankollu, dak li jinteressa b'mod partikolari lill-qorti hu x'gara fit-triq fejn sehh l-incident oggett tal-kawza.

14. Kuntrarjament ghal dak li xehed Formosa, m'hemmx prova li l-istruttura nqalghet *"... minhabba l-maltempata qawwija li kienet laqtet lil Malta dakinhar tal-incident"* (fol. 75). Hu veru li wara l-incident kien sar rapport fuq inizjattiva ta' Bajada International Solar Systems Limited bit-titlu, *Calculation of the maximum safe wind force on the PV Structure & Counterweights as manufacture by Solar Systems Ltd for different variants*. Pero' l-konkluzjonijiet huma bazati fuq hafna assunzjonijiet (fol. 102), cjoe li:

- *Bolt assumed to be with head.*
- ***Bolt fixed to concrete roof and not to counterweight*.**
- *Clean threaded rod or bolt wih a coarse surface profile is used.*
- *Anchor bolt hole is clean and dry with no contaminants.*
- *No resin is used in the bond.*
- *Concrete is made up of a good mix of aggregate according to accepted standards.*

M'hemmx prova li meta sar ix-xoghol, dak kollu sar. Fil-fatt il-persuni li poggew il-pannelli solari fid-dar tal-konvenut, ma xehedux.

15. Hu fatt maghruf li Malta ta' sikwit tinhakem minn rih qawwi. Dan apparti li l-konvenut xehed, *"Ghandi nghid illi d-dar tieghi tinsab quddiem il-bahar u ghalhekk ma kienx hemm ilqugh ta' bini iehor u r-rih kien jahkem hafna ghal fuq id-dar tieghi"* (fol. 52). Mela Bajada International Solar System kienet certament fl-ahjar posizzjoni li tkun taf x'perikli hemm:

i. M'hemmx opramorta;
ii. Minhabba l-posizzjoni tad-dar tal-konvenut kienet tinhakem ir-rih;

16. Mill-provi li tressqu quddiem l-ewwel qorti, m'hemmx dubju li dakinhar tal-incident kien rih qawwi. Pero' ma kienx ta' qawwa li kellu jwassal biex il-pannelli, struttura u *concrete blocks* jeghlbu ghall-isfel kieku x-xoghol sar kif suppost.

17. M'huwiex bizzejjed li l-konvenut ighid li hu nkariga kumpannija rinomata fil-bejgh u xiri ta' pannelli. Ghall-qorti l-incident fih innifsu juri li f'dan il-kaz il-persuni ta' Bajada International Solar System li poggew il-pannelli ma kinux ta' hila. Dan kien incident li seta' kellu konsegwenzi ferm iktar serji minhabba li ma ttiehdux prekawzjonijiet minn min wettaq ix-xoghol. Il-fatt li dik il-kumpanniji ilha snin twal hafna taghmel dan ix-xoghol, m'huwiex prova li l-haddiema li baghatet kienu ta' hila. Il-qorti ma tara l-ebda raguni ghalfejn ghal dan il-kaz m'ghandux japplika l-artikolu 1037 tal-Kodici Civili u ma taqbilx mar-ragunament tal-appellant (ara l-ewwel aggravju). Dak li gara hu l-aqwa certifikat li min ghamel ix-xoghol ma kienx ta' hila. Formosa xehed li x-xoghol li jaghmlu jiflah *'hurricane'* (fol. 95). Ghalkemm f'Malta jaghmel rih qawwi, m'hemmx record li dakinhar Malta giet milquta minn urugan.

18. F'kaz bhal dan il-qorti ma tistax tippretendi li l-attur iressaq il-prova dwar x'gara fuq il-bejt tad-dar tal-attur li wassal biex l-istruttura tinqala' minn postha. Il-provi kienu kollha f'idejn il-konvenut, li kien sid il-pannelli.

19. Hu minnu li fil-lejl li fih sehh l-incident kien rih qawwi. Il-konvenut xehed (fol. 57):

> *"... kif diga ghidt dakinhar ir-rih kien qawwi hafna u kien ghalhekk li l-pannelli kienu taru minn fuq il-bejt tieghi ghal isfel".*

Formosa xehed:

> *"... kif indikajt fir-rapport tieghi r-raguni ghalfejn inqalghet din l-istruttura kienet minhabba maltempata qawwija li kienet laqtet lil Malta dakinhar tal-incident".*

Pero' dik hi biss opinjoni. Il-fatt li l-istruttura nqalghet minn postha m'hijiex prova li r-rih kien iktar minn 125 kilometru fis-siegha, li hi l-forza ta' rih li jifilhu l-pannelli. Jekk il-qorti kellha tasal ghal xi konkluzjoni simili tkun qeghda tibbaza d-decizjoni fuq supposizzjoni. Xi haga li m'ghandhiex tkun.

20. Il-qorti ma taqbel xejn mal-appellant li dak li gara kien minhabba forza magguri. Prova li kellha ssir mill-appellant. Fir-rikors tal-appell, l-appellant argumenta:

> *"23. Illi ladarba jirrizulta li tqacctu hafna sigar fl-akkwati minhabba r-rih, iktar u iktar jirrizulta li l-frame bil-pannelli tqaccat ukoll minhabba r-rih qawwi tenut kont ukoll tal-fatt li dawn kienu ferm izjed esposti ghar-rih ladarba kienu fuq bejt ta' dar faccata tal-bahar meta mqabbla ma' sigar li kienu fl-art u li kellhom xi ftit ilqugh mill-bini tal-madwar".*

PC831 Jonathan Bordieri xehed (fol. 22) :

> *"Mistoqsi jekk kien hemm xi hsarat ohra nghid illi kien hemm hsarat ohra l-Kalkara* ***pero' mhux f'din l-istess triq****".*

Prova li ddghajjef l-argument tal-appellant.

21. Il-konvenut stess xehed li s-*solar water heater* kien ghadu fuq it-turretta. Bir-ragunament tal-appellant suppost dan ukoll spicca fit-triq jew f'xi parti ohra tal-bejt. Fatt li ghall-qorti jkompli jdghajjef it-tezi tal-appellant.

22. Hu veru li Albino Formosa pprezenta wkoll *cutting* minn gazzetta li dakinhar tal-maltemp kienet mietet persuna. Pero' kien ikun iktar floku li kieku Formosa ta taghrif dwar pannelli u strutturi li nstallat Bajada International Solar System Limited li waqghu minn fuq il-bjut tad-djar u spiccaw fit-toroq;

> *"Mistoqsi jekk kienx hemm xi rapporti ohrajn ta' klijenti in konnessjoni mal-incident li sehh fl-10 ta' Marzu, 2012 nghid illi onestament ma niftakarx. Nista niccekja l-ufficcju*

ghaliex dakinhar ma kontx nokkupa l-istess kariga li ghandi llum" (Seduta tal-31 ta' Jannar, 2017).

23. Taghrif li baqa' ma nghatax. L-appellant m'ghandux jippretendi li l-ewwel qorti kellha tiddeciedi l-kaz favur tieghu bazat fuq dak li hemm miktub f'cuttings ta' gazzetti.

24. Ghal dak li jikkoncerna t-tielet aggravju, il-qorti tosserva li *guide book* m'huwiex xi prova certa dwar il-valur tal-vann. Dan il-ktieb jintuza mill-kumpanniji ta' assikurazzjoni. B'daqshekk ma jfissirx li kull vettura tat-tip li tissemma f'dak il-ktieb, fis-suq ghandha l-valur li jissemma fih. Ovvjament il-valur tal-vettura jiddependi wkoll minn per ezempju l-*mileage*, iz-zmien li tkun ilha fit-triq, il-kundizzjoni taghha u l-*extras* li jista' jkollha.

25. F'dan il-kaz irrizulta li l-vettura ma kellhiex *mileage* gholi (ara deposizzjoni tas-*surveyor* Charles Cauchi). Qal ukoll li Charles Cauchi kien ikkonferma li l-valur tal-vettura kien ta' €4,800. Dan mhux minnu (ara traskrizzjoni a fol. 29-30). L-istima li ta x-xhud hi €6,000 (ara survey report) u xehed li dik hi stima tal-*market value* tal-vann. Ix-xhud stess qal:

> *"Huwa minnu jew jista' jkun minnu li l-Malta insurance guide book fil-valur tieghu kien ta' four thousand eight hundred, imma dak huwa biss guide book"*.

Kliem li jikkonferma kemm ix-xhud ma qalx li l-valur tal-vann kien €4,800. M'hemmx provi li jistghu jikkonvincu lil din il-qorti li l-ewwel qorti ma kellha qatt tikkundanna lill-appellant ihallas is-somma ta' €5,500.

26. Fir-rigward tar-raba' aggravju, jirrizulta li fit-8 ta' Awissu, 2013 l-appellata ipprezentat ittra ufficjali li biha sejhet lill-appellant sabiex ihallas is-somma ta' €5,500. L-ittra ufficjali kienet notifikata fis-16 ta' Awissu, 2013. Ghalhekk l-iktar kmieni li ghandu jiddekorri l-imghax hu minn dakinhar. Dan ser iwassal sabiex is-sentenza tal-ewwel qorti tigi varjata fir-rigward minn meta ghandu jiddekorri l-imghax. Ovvjament l-izball li sar fis-sentenza tal-ewwel qorti mhu htija ta' ebda parti fil-kawza.

Ghal dawn il-motivi tichad l-ewwel tlett aggravji u tilqa' r-raba' aggravju u tvarja s-sentenza tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) tat-18 ta' April, 2018 fis-sens li l-imghax ghandu jiddekorri mis-16 ta' Awissu, 2013. Ghall-kumplament tikkonferma s-sentenza. Spejjez tal-appell a karigu tal-appellant.

Anthony Ellul.